

Motion till riksdagen 2020/21:1058

av **Maria Stockhaus m.fl. (M)**

Tvångsgifte utomlands

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre samordning mellan myndigheter när det gäller bortförda barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utökat konsulärt uppdrag och integreringsrådgivare på vissa utvalda ambassader och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Hedersförtrycket baseras på uppfattningen att individen är underordnad kollektivet. I centrum står den kvinnliga sexualiteten, i vilken hedern är förankrad. Att bevaka den är familjens, släktens eller klanens huvudsakliga uppgift; enbart därigenom kan de behålla hedern intakt, vilket är väsentligt för deras sociala status. Bevakningen innebär en strikt kontroll som tar sig många olika uttryck men vars gemensamma nämnare är att de på olika sätt syftar till att begränsa och kontrollera den utsatta i dennes liv och tillvaro. Den som motsätter sig kontrollen riskerar att utsättas för våld och övergrepp av olika slag.

Problemet är inte nytt, men okunskapen bland myndigheter som kommer i kontakt med det – såsom polis, socialtjänst, vård m fl – står i vägen för ett samordnat, kraftfullt bemötande av dess många uttryck, orsaker och utbredning. Den utbredda okunskapen och avsaknaden av samordning försvårar även ansvarsutkrävandet.

En del av hedersförtrycket innebär att barn och ungdomar förs utomlands för att giftas bort med tvång eller könsstympas. Sverige har idag inte tillräckligt med åtgärder för att förhindra att barn och ungdomar förs ut ur landet mot sin vilja. Vi har inte heller tillräckliga verktyg för att hjälpa barn och ungdomar tillbaka till Sverige om de blivit bortförda.

Det transnationella skyddsarbetet behöver förstärkas. De som blir bortrövade till utlandet i syfte att till exempel könsstympas eller giftas bort befinner sig i en extremt utsatt situation. Genom att anamma en liknande modell som Storbritannien med så

kallade protection orders skulle fler utsatta kunna hjälpas i ett tidigare skede. Integreringsrådgivare på ambassader i riskländer skulle också kunna spela en viktig och betydelsefull roll i arbetet med att få hem bortrövade personer.

Varje år förs flera flickor och unga kvinnor utomlands för att tvingas undergå könsstympning eller för att giftas bort mot sin vilja. Svenska myndigheter har begränsade möjligheter att hjälpa dem när de väl har försvunnit från Sverige. Länsstyrelsen Östergötland, som sedan 2005 har regeringens uppdrag att samordna arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, konstaterar att samordningen mellan berörda instanser såsom polis, socialtjänst och Utrikesdepartementet är bristfällig i många avseenden. Ansvarsfördelningen är otydlig och det saknas kompetens och erfarenhet av att arbeta med den här typen av transnationella ärenden. Utredningen ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap” bekräftar denna bild. Den framhåller att Utrikesdepartementet, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten måste utveckla och förbättra sin samverkan rörande gränsöverskridande ärenden med en problematik kopplad till tvångsäktenskap och heder.

I flera av fallen med bortförda personer har deras utsatthet varit känd för svenska myndigheter långt innan de förts bort. Det måste därför finnas bättre möjligheter för myndigheter att agera förebyggande i ärenden med potentiell transnationell dimension. Exempelvis borde det vara möjligt för domstolar att utfärda förelägganden som ställer krav på att en viss person inte förs utomlands vid misstankar om att vederbörande riskerar att giftas bort eller utsättas för könsstympning.

Storbritannien har en liknande modell med förelägganden, vilken går under det formella namnet forced marriage protection orders (FMPO). En skyddsorder kan utfärdas efter ansökan av polis, den som löper risk för att giftas bort eller en nära anhörig till denne. När en skyddsorder utfärdats, fattas det inom ramen för densamma beslut om de åtgärder som av domstolen anses nödvändiga för att skydda den utsatte, såsom exempelvis:

- omhändertagande av pass.
- beslut om utreseförbud eller kontaktförbud.
- beslut om åtgärder för att få familjemedlemmar att avslöja var en person som riskerar att utsättas för tvångsäktenskap befinner sig, eller beslut om åtgärder för att möjliggöra ett återförande av den utsatta personen till Sverige.

Möjligheten för en person att återvända till Sverige efter att ha blivit bortrövad är väldigt begränsad. Som påtalats saknar svenska myndigheter rutiner och erfarenhet av samverkan i transnationella ärenden i vilka det finns en koppling till tvångs- och barnäktenskap samt andra typer av hedersförtryck. Dessutom är det konsulära uppdraget gentemot nödställda barn i utlandet i dagsläget främst begränsat till att fungera som en förmedlande länk till behöriga myndigheter i den svenska hemkommunen. I vissa fall har barn som blivit bortförda tagit kontakt med myndigheter och privatpersoner i Sverige för att berätta att de blivit bortgifta mot sin vilja och att de vill ha hjälp att återvända. Efter att berörda myndigheter då tagit kontakt med vårdnadshavarna, vilka uppgett att barnen befunnit sig utomlands av egen vilja, har ärendena ofta lagts ned utan uppföljande insatser och åtgärder.

Dessa personer är således i stor utsträckning utlämnade åt sig själva. Att lyckas ta sig tillbaka till Sverige utan stöd och hjälp från svenska myndigheter, vänner och släktingar försätter dem i en väldigt utsatt situation. Huruvida de lyckas återvända beror i stora delar på deras egen handlingskraft och uthållighet samt hjälp från olika ideella

organisationer och föreningar. I många fall glöms de dock som sagt bort och återvänder aldrig.

Det konsulära uppdraget behöver därför vidgas. I Norge har man sedan 2008 en modell med så kallade integreringsrådgivare på landets ambassader i länder med erfarenhet av många ärenden kopplade till hedersförtryck. Deras uppgifter är bland annat att arbeta strategiskt med att bilda nätverk i de berörda länderna och att arbeta stöttande och rådgivande mot andra myndigheter och organisationer i arbetet med att få hem bortförda personer.

Följande exempel, vilket är hämtat från verkligheten, illustrerar den viktiga roll de kan spela i detta arbete. En rektor i Norge nåddes av oroande uppgifter från en elev om att dennes kusin hade blivit bortförd till och sedermera bortgift i Pakistan. Där hade flickan misshandlats och hotats till livet av sin make, som höll henne under ständig övervakning. Integreringsrådgivaren på ambassaden i Islamabad kopplades omgående in. Kusinen, som ibland tilläts träffa flickan, lyckades smyga in en telefon till henne. När hennes make vid ett senare tillfälle befann sig på tjänsteresa ringde hon ambassaden. Därefter kunde en betrodd pakistansk polis hämta henne från hemmet och eskortera henne till ambassaden. Hon flögs därefter till Norge och placerades omgående i ett skyddat boende.

Att det rörde sig om en betrodd pakistansk polis var av väsentlig betydelse, eftersom hennes make hade kontakter bland många lokala poliser. Det illustrerar tydligt vikten av integreringsrådgivarnas lokalkännedom och deras arbete med att bilda nätverk i länderna där de är utstationerade.

Utredningen ”Våld i nära relationer – en folkhälsofråga” konstaterar att de norska integreringsrådgivarnas arbete har lett till att antalet upptäckta fall av tvångsäktenskap har ökat i de berörda länderna. Utredningen fastslår bland annat följande: ”Så kallade integreringsrådgivare har där bidragit till att medvetandegöra personalen, skapa nätverk i landet med exempelvis dem som arbetar för kvinnors rättigheter och bistå med hjälp i enskilda ärenden.”

En liknande modell med integreringsrådgivare skulle kunna upprättas på våra egna utlandsambassader i riskländer där tvångsäktenskap, könsstympning och andra uttryck för hedersförtryck förekommer i stor omfattning. Genom ett utvidgat konsulärt uppdrag skulle fler människor i nöd kunna få hjälp och stöd.

Maria Stockhaus (M)

Alexandra Anstrell (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)